

~~1043~~

Zarząd Główny
Stowarzyszenia Naukowo-Technicznego
Inżynierów i Techników Ogrodnictwa
ZESPÓŁ RZECZOZNAWCÓW
00-834 Warszawa 053722
ul. Warecka Nr 11a

1534

Port w Kregach
gm. Samiomka

URZĄD WOJEWÓDZKI
W OSTROŁĘCE
WYDZIAŁ KULTURY I SZTUKI

3/77

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1534

Nr inw. 1534 dep.
~~BIBLIOTEKA~~
~~Zarząd Ochrony i Konserwacji Zesp. Pałac. Herod.~~
~~Muzeum Narodowego w Warszawie~~
ul. Szwoleżerów Nr 9. tel. 29-67-78

ANALIZA I OCENA WARTOŚCI ZABYTKOWYCH ZAŁOŻEŃ ZIELENI

Park, ogród, aleja, zielen towarzysząca		Nazwa: KREGI				
Rodzaj	klasztorny, zamkowy,	Adres: Samianka				
parku / ogrodu:	pałacowy, dworski, miejski	Województwo: Ostrołęka				
Czas powstania:	XIX i XX w	Użytkownicy: Służba Podst.				
Forma stylowa:	luźnobierowy					
Wielkość:	3,70 ha w tym 0,65 ha wody					

K R Y T E R I A		0	1	2	3	4
		zły	mierny	dob.	b.dob.	
A. I. Wartości zabytkowe	Stopień przetrwania elementów dawnego układu przestrzennego					
	1. Osie i ciągi kompozycji /relacja z architekturą/	0				
	2. Układ dróg	0				
	3. Stopień przetrwania starodrzewia	0				
	4. Układ wodny i pierw. ukształt. terenu	0				
	5. Zachowanie dawnych elementów architektury i małej architektury			2		
	II. Wartość układu przestrzennego					
	1. Jednorodność stylu całego układu lub wysoka czytelność nawarstwień stylowych	0				
	2. Wartość historyczna układu /dawność/		1			
	3. Wartość obiektów architektury		1			
	4. Reprezentatywność lub unikalność w skali regionu lub kraju	0				
	5. Wartości krajobrazowe i estetyczne	0				
	III. Wartości tradycji historycznej /w sensie potencjalnych walorów turystycznych/					
	1. Związek obiektu z postaciami lub wydarzeniami historycznymi					
	Wartości zabytkowe ogółem					4
B. I. Wartości przyrodnicze i ekologiczne	1. Rzadkie gatunki drzew i krzewów	0				
	2. Drzewa o charakterze pomników przyrody	0				
	3. Intensywność zadrzewienia	2	1			
	4. Stan zdrowotny drzewostanu		1			
	5. Znaczenie ekologiczne	0				
	Wartości przyrodnicze ogółem					2
	Ogólna ocena obiektu					6

Analizę sporządził: H. Mascl

Data: 25 XI 78

Uwaga dotycząca koniecznej doraźnej interwencji w zakresie zmiany sposobu użytkowania obiektu oraz działań konserwatorskich w odniesieniu do zadrzewienia i obiektów architektonicznych - podać na odwrocie karty!

STOWARZYSZENIE NAUKOWO TECHNICZNE
INŻYNIERÓW I TECHNIKÓW OGRODNICTWA
ZESPÓŁ RZECZOZNAWCÓW
Warszawa, ul. Warecka 11

Dokumentacja ewidencyjna
ogrodów dworskich
w Kręgach gm. Somianka

Konsultant
mgr Hanna Orzechowska

Opracował
Zespół pod kierunkiem
inż. Janiny Bloch

Warszawa
1977 r.

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 621 62 41 w. 244

Nr inw. 1534

RECENZJA EWIDENCJI PARKU

Nazwa parku - adres KRĘSI ga. Somianka woj. Ostrołęka
Autor ewidencji inż. J. Bloch z zespołem Rok opracowania 1977
Czy ewidencja wykonana jest zgodnie z instrukcją TAK
Czy jest kompletna tak
Analiza historyczna oparta na nikłych materiałach i tym ograniczona
Wykorzystanie źródeł brak, poza ikonograficznym śladem dawnego projektu parku (arch. S. Rogowicza)
Analiza układu przestrzennego ograniczona brakiem źródeł i elementów terenowych
Inwentaryzacja roślin dobra
Analiza stopnia zachowania przeprowadzona właściwie - oparta na znikomych przesłankach
Wnioski autorów ewidencji właściwe
Dokumentacja fotograficzna nie prezentuje dwóch, jedynie zasługujących na uwagę najstarszych drzew, kasztanowców - przed pałacem
Ocena planu parku na planie przedstawiono prawidłowo to co jest w terenie, a więc: pałac, podjazd, skarpe, staw, kilka drzew i krzewów.

UWAGA: Obiekt nie jest parkiem - jest jedynie śladem zaczętej i nieskończonej kompozycji, być może zniszczonej jeszcze w latach wojennych i powojennych.

Ogólna ocena ewidencji Autorzy zobligowani zleceniem Konserwatora Zabytków - wykonali pracę poprawnie, choć wysiłek ten jest dykusyjny, w odniesieniu do tego obiektu.

Wnioski: ewidencja wykonana jest poprawnie i może być przyjęta

Ewidencja wymaga poprawek w części Na planie dopisać "Ślady dawnego ogrodu dworskiego".

Ewidencja nie może być przyjęta z powodu: -

Miejscowość i data Warszawa 13.XII.77 Recenzent /-/ nieczytelny

(mgr Hanna Orzechowska)

METRYKA PARKU OGRODU

Adres		miejscowość KREGI		gmina Samianka		województwo Ostrołęka	
Nazwa parku		aktualna teren szkolny			dawna ogrody dworskie		
Rodzaj parku stopień zachowania		Ogrody dworskie mało czytelne resztki założenia osiowego			autor Stefan Rogowicz ogrodnik architekt		
Czas powstania najważniejsze fazy przekształceń		w XIX i XX					
Powierzchnia parku	Ogółem ha 3,70	w tym wód ha 0,65	istniejące budynki	1. o wartościach zabytkowych pałac 1820 - 1830			
Nr.rejestru parku		Opinia Komisji Kons. -		2. inne - W.C.			
Urzątkownicy obiektu		Szkoła Podstawowa w Kręgach					
Istniejące dokumentacje		1. Pomiar sytuacyjno-wysokościowy nie		2. Inwentaryzacja zieleni nie			
3. Studium historyczne		4. Założenia techniczno-ekonomiczne nie		Dokumentacje branżowe techniczne i ekspertyzy nie			
Przeprowadzone remonty		Budynków		Parku nie			

Metrykę sporządził
inż. Janina BLOCH

rok 1977.

wstęp.

Swidencję parku w Kręgach opracowano w oparciu o wywiady, materiał archiwalny, literaturę oraz projekt parku wykonany w 1927 roku. Zrobiono szkic parku w skali 1:1000. Pomiary wykonano 10 m taśmą.

Średnią pni ustalono przez pomiar taśmą na wysokości pnia 1,3 m.

1. Krótka analiza historyczna.

Pierwsza wzmianka o miejscowości Kręgi al. Kręgi al. Krąki pochodzi z 1665 roku, dotyczy ona wiadomości o sprzedaży niejakiemu Niedziałkowskiemu majątku Kręgi przez właściciela Zygmunta Świecieckiego. Począwszy od początku XIX wieku aż do 1945 roku Dobra Kręgi należała nieprzerwanie do rodziny Leskich. W tym czasie folwark posiadał 1621 mórg w czym gruntów ornych i ogrodów 713 mórg, łąk i pastwisk 154 mórg, lasu 552 morgi, wody 1 morga, nieużytków i placów 25 mórg.

Na terenie folwarku znajdowało się 5 budynków murowanych i 12 z drzewa. Stosowano 7 i 10 polowy płodozwojów, eksploatowano pokłady torfu. W latach 1820 - 1830 dla Mikołaja Leskiego, porucznika wojsk polskich i jego żony Moniki z Zielińskich Łowczanki mdrskiej wzniesiono pałac klasycystyczny. W tym też czasie zapewne rozpoczęto prace przy zakładaniu parku. W roku 1945 od Leskich na skutek reformy rolnej Dobra Kręgi przejęło państwo, które poddało je parcelacji.

Pałac oddano w użytkowanie Szkole Podstawowej.

Z dawnych budynków dworskich, pozostała jedynie stodoła, którą zaadaptowano na cele gospodarcze

2. Pierwotna kompozycja przestrzenna parku oraz jej ewolucja.

Z zachowanych przekazów ikonograficznych wynika, że park w Krębach projektowany ^{był} przez Stefana Rogowicza w pierwszym dwudziestoleciu XX wieku z prawdopodobnym uwzględnieniem dawnych wcześniejszych fragmentów parkowych. Centralnym punktem parku był pałac zbudowany na wysokiej skarpie; był to budynek na planie prostokąta z ryzalitami, marmurowy, otynkowany, na narożach boniowany z dachem dwuspadowym. Elewacja północna zwrócona była ku łąkom i regularnemu w kształtach stawowi z wyspą, usytuowanemu u stóp skarpy, południowa wychodziła na aleję dojazdową i podjazd. Na podstawie porównania projektu i obecnie istniejącymi resztkami drzew i ukształtowaniem terenu można przypuszczać, że projekt ogrodów dworskich nie został w pełni zrealizowany. W odniesieniu do sadu można stwierdzić, że sad nie został posadzony zgodnie z planem. Rogowicz projektował założenie go po wschodniej, zachodniej i północnej stronie stawu, oraz na południowo-wschód od pałacu. Z usytuowania pozostałych drzew owocowych można sądzić, że część wschodnia skarpy obsadzona była leszczynami, orzechami włoskimi i gruszkami, być może zaczęto zakładać sad po stronie wschodniej stawu, na co wskazuje rząd orzechów włoskich. Brak jakichkolwiek innych śladów drzew, pozwala na wysunięcie wniosku, że pozostałej części projektowanego sadu nie założono. W odniesieniu do parku można stwierdzić, że: od strony północnej pałacu projektowano na skarpie zejście do stawu, a wzdłuż skarpy trzy łukowe ścieżki spacerowe, z których dwie prowadziły od tarasu widokowego przed pałacem od strony północnej ku stawowi. Na skarpie w swobodnym układzie projektowano grupy drzew i krzewów. Południowa część parku została zrealizowana według projektu i przedstawia się następująco:

Od strony południowej przed pałacem był podjazd duży owalny ku któremu prowadziła od wejścia do parku droga jednostronnie obsadzona drzewami ujmująca owalny trwanik z kwietnikiem. Po południowo zachodniej stronie pałacu usytuowany był kwadratowy trawnik obwiedziony drogą, przecięty dwoma równoległymi, półkolistymi alejkami spacerowymi. Na trawniku zaplanowano pojedyncze drzewa i skupiny. Ślady tego założenia czytelne są obecnie we fragmencie stanowiącym podjazd przed pałacem. Obecny kształt tego podjazdu został prawdopodobnie nadany mu w latach po II wojnie światowej.

2.1. Charakterystyka roślinności występującej w parku w różnych okresach jego rozwoju.

Do najstarszych drzew w parku należą dwa kasztanowce białe nr.1 i 2, pochodzą one z końca XIX wieku. Kilka olaz czarnych rosnących nad stawem i wyspie były prawdopodobnie sadzone w pierwszych dziesiętkach XX wieku. Z tego samego okresu pochodzi kilka robinii akacjowych, rosnących na skarpie oraz drzewa owocowe. Drzewa zachowane stanowią niewielką część dawnego zadrzewienia, można to określić jako ślad zieleni parkowej.

3. Charakterystyka układu istniejącego.

3.1. Układ przestrzenny.

Obiekt nie zasługuje na miano parku jest jedynie śladem dawniejszej kompozycji i to też nie w całości zrealizowanej. Fragment południowej części obiektu wraz z odtworzonym pałacem (w pobliżu którego zbudowano W.O.) użytkuje szkoła podstawowa w Krągach. Teren ogrodzono siatką, obsadzono żywopłotem, pozostały na nim jedynie dwa kasztanowce białe. Przed budynkiem istnieje podjazd obejmujący trawnik o kształcie prostokąta o łagodnych narożach, a jednym boku trójkątnie wybrzuszonym. Na nim zrobiono prostokątny kwiatnik z róż. Resztę ogrodzonego terenu dawnej południowej części parku zajmuje trawiaste boisko szkolne. Pozostała południowa część parku jest użytkowana rolniczo przez rolników indywidualnych. Podobnie przedstawia się użytkowanie części północnej dawnych ogrodów dworskich. Jest ona wykorzystywana rolniczo jako pastwisko. Drzewostan nie podlega dewastacji, ale też nie stwierdzono śladów pielęgnacji drzew owocowych. Brzegi stawu są w dobrym stanie.

3.2. Inwentaryzacja roślin.

Na 1 ha dawnych ogrodów dworskich przypada 20 drzew i krzewów. Z posród drzewostanu drzewa i krzewy owocowe stanowią 34%, oleze czarne 43%, robinie akacjowe 16%, wierzby kruche 5% i kasztanowce białe 2%.

Stan zdrowotny drzew dostateczny.

Inwentaryzacja drzew w parku Kregi.

Nr.	Rodzaj gatunek odmiana	Pierś- nica cm	Wysokość m	Uwagi
1	Aesculus hippocastanum - kasztanowiec biały	90	15	
2	" "	100	15	
3	Pyrus sp - grusza	30	9	
4	" "	35	8	
5	Juglans regia - orzech włoski	40	10	
6	Pyrus sp - grusza	35	9	
7	Juglans regia - orzech włoski	40	10	
8	" "	45	10	
9	" "	45	10	
10	" "	40	9	
11	" "	40	8	
12	" "	45	10	
13	" "	45	9	
14	" "	40	10	
15	" "	40	9	

Inwentaryzacja skupin w parku Kregi.

Skupina A.

10 drzew Robinia pseudoacacia - robinia akacjowa
w tym 3 o pierśnicy od 35 do 40 cm
7 " " 15 do 20 cm samosiewy.

Skupina B.

10 krzewów Corylus avellana - leszczyna pospolita

Skupina C.

2 drzewa Salix fragilis - wierzba krucha o wielu pniach
o pierśnicy 15-20 cm
6 drzew Alnus ^{glutinosus (D.R.)} ~~incana~~ - olsza czarna o pierśnicy 25-30 cm.

Skupina D.

3 drzewa Alnus ^{glutinosus (D.R.)} ~~incana~~ - olsza czarna o pierśnicy 30-35 cm
1 drzewo Salix fragilis - wierzba krucha o pierśnicy 60 cm.

Skupina E.

13 drzew Alnus ^{glutinosus (D.R.)} ~~incana~~ - olsza czarna o pierśnicy 15-35 cm
6 " " " " " " 10-30 cm.

Skupina F.

Syringa vulgaris - lilak pospolity pow. 40 m 2

3.3. Analiza stopnia zachowania układu zabytkowego.

Z układu zabytkowego parku zachował się przerobiony w latach powojennych podjazd przed pałacem z dwoma kasztanowcami, częściowo zadrzewiona skarpa, staw, kilkanaście drzew dawnego sadu oraz stodoła z dawnego podwórza gospodarczego.

3.4. Rola obiektu w krajobrazie i terenie.

Część terenu dawnego parku z pałacem i 2 kasztanami jest siedzibą szkoły podstawowej, teren pozbawiony walorów krajobrazowych.

4. Granice ochrony.

Ze względu na brak wartości kompozycyjnych i przyrodniczych nie wnioskuje się objęcia obiektu ochroną konserwatorską.

5. Materiały źródłowe do ewidencji.

5.1. Dawne plany.

Plan ogrodów dworskich w dobrach Kręgi ziemi warszawskiej własność JWP Leskich, projektował w 1927 r. Stefan Rogowicz.

5.2. Materiały w posiadaniu.

5.2.1. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Nie posiada materiałów dotyczących parku w Kręgach.

5.2.2. Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

Archiwum prof. Gerarda Ciołka.

KRĘGI pow. Wyszaków

Ogród dworski.

"Plan ogrodów dworskich w dobrach Kręgi ziemi warszawskiej własność IWP Leskich. Projektował w r. 1927 Stefan Rogowicz Klissa w zbiorach ZTAU PAN."

5.2.3. Wojewódzki Konserwator przyrody.

Nie posiada materiałów do omawianego parku.

Nie objął swą ochroną drzew tu występujących.

5.2.4. Pracownia Konserwacji Zabytków.

Nie posiada informacji dotyczących Kręgów.

5.3. Katalog Zabytków Sztuki.

"Kręgi.

Pałac (fig.5). Wzniesiony 1820 - 30 zapewne dla Mikołaja Leskiego, podporucznika gwardii wojsk polskich i jego żony Moniki z Zielińskich, łowczanki nureckiej. Do 1945 w posiadaniu Leskich. Klasycystyczny. Murewany z cegły, otynkowany, na narożach boniowany. Częściowo w piwnicach sklepiony kołbkowo. Piętrowy. Na planie prostokąta z ryzalitami, nieznacznym na osi od frontu, wydatnym skrajnym od wsch., w elewacji pd. oraz późniejszą parterową przybudówką od zach.. Układ wewnątrz dwutraktowy, przekształcony w części zach, w korytarzem posrodku. Dłuższe elewacje siedmiokątne ... Dach czterospadowy, kryty dachówką.

Stodoła. Wzniesiona w I poł. w. XIX. Przebudowana w XX. Murowana z cegły, otynkowana. Na planie wydłużonego prostokąta. Dach dwuspadowy, kryty eternitem.

Kapliczka przydrożna. Wzniesiona ok.poł.w. XIX. Murowana z cegły, otynkowana. Słupowa, na cokole, z przezroczami zamkniętymi odcinkowo. Daszek namiotowy, kryty blachą. "

Kat.Zab.Szt. t. X, z. 28, s.7 - 8.

5.4. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego:

"Kręgi, ob.Kręgi, ws. i folw. pow.pułtowski, gm.Somianka, pow. Wyszaków, o 12 w. od Rzeszcza, o 2 w. od Ługu. Według Tow. Kredyt.Ziemskiego folwark Kręgi (z nomenklaturą Wólka Zabadowska, wsiami K. i Wólka Zabadowska) rozłożył nr. 1621: ~~XXXXXX~~ grunta orne i ogrody nr.713, łąk nr.176, pastwisk nr. 154, lasu nr. 552, wody nr.1, nieużytki i place nr.25, bud. mur. 5, z drzewa 12, płodozmian 7 i 10 polowy; pokłady torfu. We K. os.55, z grun.nr.309; we Wólka Zabadowska os.2, z grun. nr. 47. "

"Kręgi al. Kręgi, ws. pow. pułtuski, gm. Somianka, pow. Wyszaków.
W 1827 było tu 25 dm., 192 mk.. W 1615 właścicielem był
Zygmunt Święciecki i sprzedał je Niedziałkowskiemu."

T. 4, s. 653.

5.5. Rejestr Ogrodów Polskich - AAK pl. 680/57.

Kręgi pow. Wyszaków 1927. Plan ogrodów dworskich w dobrach
Kręgi ziemi warszawskiej właściciel JWP Leskich (Projekt)
podziałka liniowa 1:500 projektował w 1927 r. Stefan Rogowicz
ogrod(nik) arch(itekt) Fotografia¹⁾ Plan zorientowany; zawiera
oznaczenia: zabudowań dworu i gospodarczych, szklarni i
inspektów, dziedzińca wjazdowego, podwórza kuchennego i fol-
warcznego, dróg o swobodnym układzie, kwater sadu, drzew w
układzie alejowym i w swobodnych grupach, krzewów, różanki
oraz stawu o geometrycznym zarysie brzegów z wyspą na środku.

¹⁾ Miejsce przechowania oryginału nieznane. Reprodukacja foto-
graficzna oryginału znajduje się w posiadaniu wdowy po
autorze Ireny Rogowicz.

5.6. Mapy kwatermistrzowskie.

Topograficzna Karta Królestwa Polskiego Warszawa 1839
(Instytut Geografii U.W.).

Kol. IV sekc. III Krąki w pobliżu miejscowości o tym brzmie-
niu znajdują się następujące znaki topograficzne - droga -
szosa przy niej zagęszczenie drzew. Folwark, na południe od
niego skupienie drzew. Wzniesienia terenowe od północy, pod-
mokle łąki od południa.

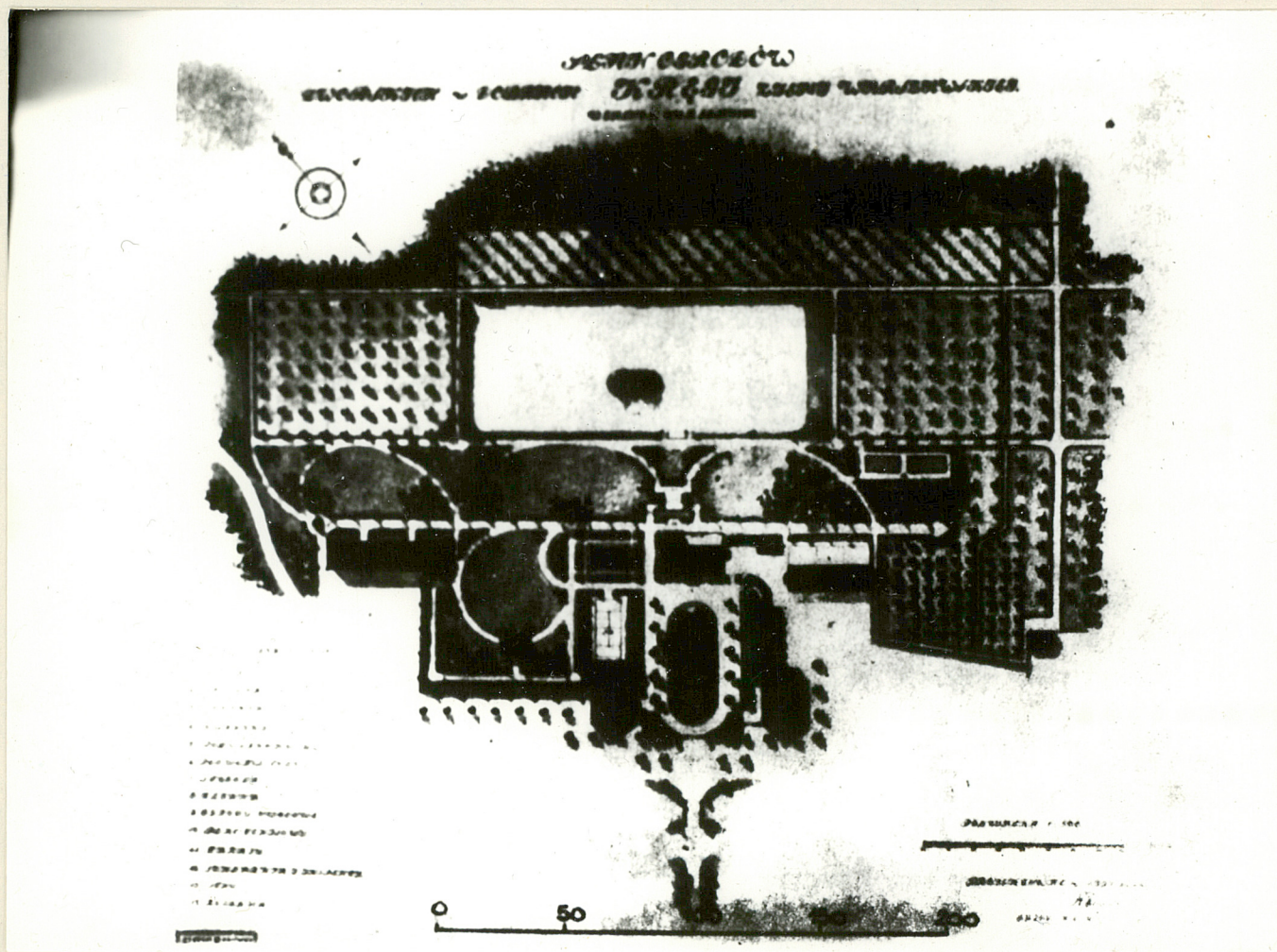

6. Dokumentacja fotograficzna.

Zdjęcia wykonał Andrzej Fijałkowski.

- Fot. 1. Plan ogrodów dworskich w dobrach Kręgi Ziemi Warszawskiej własność JWP Leskich - reprodukcja z Rejestru Ogródów Polskich zeszyt 1, str.87 AAK Pl.680/57.
- Fot. 2. Dawna droga wjazdowa do dworu w Kręgach, widoczna zabytkowa kapliczka z około połowy XIX w.
- Fot. 3. Dwór od drogi wjazdowej.
- Fot. 4. Dwór od strony skarpy.
- Fot. 5. Staw z wyspą - wierzba krucha i 3 olchy czarne.
- Fot. 6. Widok ze skarpy na staw, na dół/zym planie olchy czarne.
- Fot. 7. Podwórze gospodarcze - dawny budynek inwentarski.

Fot. 1. Plan ogrodów dworskich w dobrach Kręgi
 Ziemi Warszawskiej własność JWP Łęskich.
 Reprodukcja z Rejestru Ogrodów Polskich.
 Zeszyt 1, str.87, AAK pl. 680/57.

Fot. 2. Dawna droga wjazdowa do dworu w Kręgach.
Widoczna zabytkowa kapliczka z około
połowy XIX wieku.

Fot. 3. Dwór od drogi wjazdowej.

Fot. 4. Dwór od strony skarpy.

Fot. 5. Staw z wyspą - wierzba krucha i 3 olchy czarne.

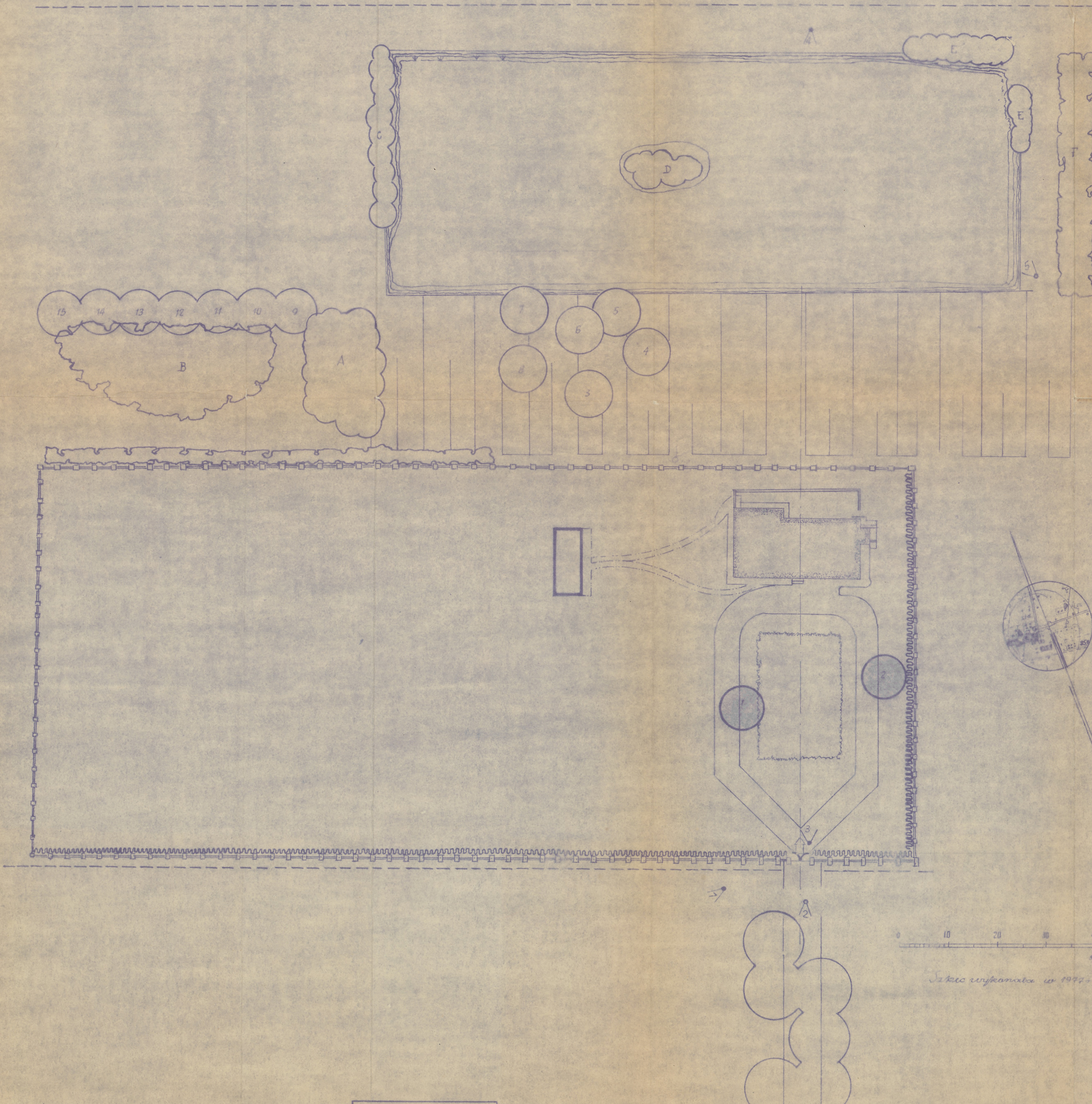
Fot. 6. Widok ze skarpy na staw na dalszym planie
olchy czarne.

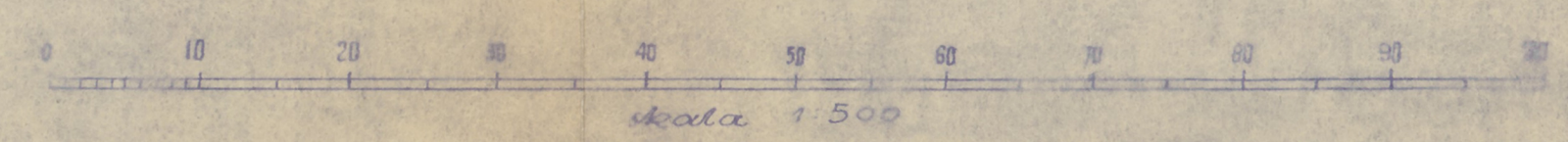
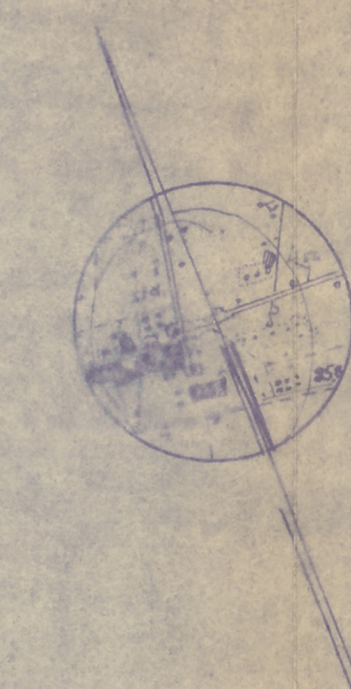
Fot.7. Podwórze gospodarcze - dawny budynek inwentarski.

Rzępi
gmina: Sosnówka
Ogród dworski
Szkic sytuacyjny

- Objaśnienie**
- aktualna granica parku
  - budynki murowane
  - budynek murowany o wartości zabytkowej
  - ogrodzenie z siatki
  - aktualne wejście
  - stawy ekspozycyjne i ogólny sznurkowanie
  - skarpa
  - stare drzewo liściaste
  - młode drzewo liściaste
  - skrajny krzewów
  - krzewy
  - żywopłot
  - stanowisko z kierunkiem wykazującym się fotograficznie
  - wydeptane przejście

Szkic wykonany w 1972 r. inż. Janina Bloch